İNEK SÜTÜNDE SOMATİK HÜCRE SAYISI

İnek sütünde somatik hücre sayısı gizli mastitisin (meme yangısı) göstergesidir. Meme içerisine girerek memedeki süt yapan hücreleri bozan mikroorganizmalar ile mücadele ederken ölen ve sütün içine karışan akyuvarlar somatik hücreleri oluştururlar. Somatik hücre sayısına bir miktar epitel hücre döküntüleri de katılır. Bu rakam ml'de 200.000 in altında olmalıdır. Somatik hücre sayısı 200.000 in üzerinde çıktığında memede gizli mastitis olduğu anlaşılır.

SHS (Somatik Hücre Sayısı) yüksekliği aynı zamanda sürü yönetimi eksikliğinin, sağımcı hatalarının, hijyenik hataların, koruyucu hekimlik ihmallerinin göstergesidir.

SHS süt miktarını ve kalitesini etkiler. SHS yüksek ise süt miktarı azdır ve süt kalitesi düşer. Doğal olarak; sürekli hastalık çeken bir organdan kaliteli ve bol ürün çıkması beklenemez.

Çiğ süt kalitesini iki yönden ele alabiliriz. Birincisi; memeden çıkmadan önceki süt kalitesi, ikincisi memeden çıktıktan sonraki süt kalitesi. İneğin memesinden sağılarak alınan sütün temiz bir şekilde sağılıp, temiz bir şekilde depolanması ve derhal soğutulması memeden çıktıktan sonraki kaliteyi doğru yönde etkiler. Ama; memeden çıkmadan önce süt kalitesini etkileyen gösterge somatik hücre sayısıdır. Çiğ sütte somatik hücre sayısı kontrol edilmeli ve yüksek bulunursa düşürülmesi için çaba sarfedilmelidir.

Çiğ sütte somatik hücre sayısını düşürmek Avrupa Birliği ülkelerinde en önem verilen konudur. Çünkü 300.000/ml den yüksek SHS olan sütleri mandıralar ve süt fabrikaları almazlar. Ülkemizde de bu yönde çalışmalar başlamıştır.

SHS düşük sütler miktar olarak işletme sahibine kazanç sağlarlar. Başka bir deyişle söylersek gizli mastitis **"süt hırsızı"** dır. İşletmenin sütünü azaltan bir etki gösterir. SHS düşük ise, ineklerden daha çok süt alınır. SHS yüksek ise, sütü alıp işleyen mandıra ve süt fabrikaları da istenen kalitede ürün elde edemezler. Gizli mastitisli ineğin sütündeki süt bileşenleri, yani süt yağı, süt proteini enzimler tarafından yıkıma uğramış olup, böyle sütlerden yapılan ürünler acılaşabilir ve çabuk bozulurlar. Aynı zamanda miktar olarak da az olurlar. Bu bakış açısıyla çiğ süt kalitesinin sağlanması yönünde her türlü çabanın gösterilmesi hem hayvan sahibi, hem de süt işleyen üniteler için şarttır. Zaten birçok süt işleme ünitesi, somatik hücre düşüklüğüne prim vermektedirler.

Gizli mastitis süt üreten çiftliklerin en büyük düşmanıdır. Sinsi bir düşman olduğundan mücadelesi ile ilgili önlemler çoğunlukla ihmal edilir. Gizli meme yangısı denmesinin sebebi

memenin dışından ağrı, şişlik, kızarıklık ve sıcaklık gibi yangı belirtilerinin görülmemiş olmasıdır. Süt sağıldığında ise pıhtılı değildir. Dışarıdan her şey normal görünebilir. Ama meme içinde yerleşmiş mikroorganizmalar sürekli olarak süt yapan hücreleri bozmaktadır. Görünen, gizli olmayan, klinik belirtiler gösteren mastitisler sütün pıhtılı, kanlı çıkmasına sebep olur. Somatik hücre çok yüksek bile olsa, bu sütler atıldığından tank sütündeki somatik hücre sayısının yükselmesi söz konusu olmaz. O sebeple SHS denilince, akla ilk gelen tank sütündeki SHS' dir.

SHS yükseklinin ineğin yattığı yer, meme anatomisi, hava koşulları ve altlık ile çok yakın ilgisi vardır. Ancak; en önemli konu "sağımcı" nın eğitimli olup olmamasıdır. Hijyenik önlemleri yerine getiren sağımcı meme sağlığının koruyucusudur. Bunun tersini de söyleyebiliriz. Hijyenik koşullara uymayan sağımcı ise, mastitisin başlıca sorumlusudur.

Mastitise, hem klinik, hem de gizli mastitise karşı mücadele etmek için elden gelen, bilinen her türlü olanak kullanılmalıdır.

Mastitis aslında tedavisi varmış gibi görünse de, tam tedavisi olmayan, korunulması gereken bir hastalıktır. Önlemlerin alınmasında ihmaller varsa, çiftlik bu dertten hiçbir zaman kurtulamaz.

Önlemlerin başlıcalarını şöyle sayabiliriz;

Sağım öncesi memenin temiz ve kuru bir hale getirilmesi

Memenin uygun bir şekilde sağılması

Ön daldırma ve son daldırma

Kuru dönem tedavisi.

Problemi halledilemeyen ineklerin sürüden çıkarılması

Mastitise karşı aşılama

Memeyi dayanıklı kılacak **Vitamin E, Selenyum, Çinko** gibi katkıların yemlere katılması.

Tank sütünde somatik hücre sayısının yüksekliği saptandığında, kısa dönemli önlem; buna sebep olan inek veya ineklerin belirlenerek sürüden çıkarılması olmalıdır. Fakat; bu yöntem sürdürülebilir bir durum değildir. Gerçekte yapılması gerekenler yukarıda sayılanların tümüdür. Mastitis detaylı şekilde ele alınmalıdır. Uzun vadede, boğa kullanımı, mastitise

karşı önlem olabilir. Meme puanı yüksek, meme bağları kuvvetli, kızlarının somatik hücre sayısı düşük boğalar kullanılarak birkaç nesil içerisinde olumlu adımlar atılmış olur. Yine de sağım hijyeninin yerini hiçbir önlem alamaz.

SHS sayısı yönünden sürü her zaman kontrol altında tutulmalı, özellikle yeni gizli mastitis vakalarının çıkıp çıkmadığı araştırılmalıdır. Sütünü satın aldığı çiftliğe geri bilgi veren süt fabrikaları vardır. Olmasa bile, en azından CMT (Kaliforniya Mastitis Testi) ile kontrol yapılarak, basitçe bir fikir edinmek mümkündür. CMT ile şüphe uyandıran ineklerin sütlerinde özellikle somatik hücre sayımı yaptırılabilir.

Özet olarak; somatik hücre sayısının aşağı çekilmesi için sarfedilecek çabalar çiftlik sahibine ve sütü alıp işleyen işyerlerine büyük yararlar sağlayacaktır.